

EDEBİYAT TEMELLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Tom McGowan
Barbara Guzzetti
Arizona State Üniversitesi

Çeviren: Yard. Doç.Dr. Ahmet Doğanay
Ç.Ü. Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Özet

Bu çeviri makalede, sosyal bilgiler öğretiminde edebi eserlerden nasıl yararlanılacağı tartışılmaktadır. İlk önce, sosyal bilgiler öğretiminde ticari kitap kullanımının gerekçeleri tartışılmış ve daha sonra da ticari kitapların sosyal bilgiler öğretiminde kullanım yolları açıklanmıştır.

Anahtar sözcükler: Sosyal bilgiler öğretimi, Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi, ticari kitap, eleştirel düşünme.

Abstract

In this translated article, the ways how trade books can be used to promote social studies instruction are discussed. First, the reasons for trade book use in social studies instruction are discussed and then, implementation of trade book-social studies connection is explained.

Key Words: Teaching social studies, literature based social studies instruction, trade books, critical thinking.

Giriş

Sosyal bilgiler bir değişim süreci içindedir. Soyutlanmış bilgiler, ezber, temel beceriler ve nötr değerlerden, bütünlüğe, düşünmeye, kavramsal anlamaya ve demokratik ülkelere doğru kaymaktadır (King, 1987). Bazı önemli eleştirmenler, sosyal bilgileri, düşünmeye dayalı demokratik vatandaşlıkla ilgili temel bilgileri içermemekle suçlamaktadırlar (Ravitch ve Finn, 1987). Diğer bazı revizyonistler ise, sosyal bilgilerin etik değerlere önem vermediğini (Marquand, 1988); anlamsız ve uydurma etkinliklerden oluşan yapay bir içeriği sunduğunu (Edelsky, 1989), düşünme yerine ezberi pekiştirdiğini (Downey, 1986); ve katılımcı vatandaşlığı geliştirme yolunda başarısız kaldığını belirtmektedirler (Parker, 1989).

Bu eleştirilere yanıt olarak, sosyal bilgiler reformcuları, önemli düşüncelerin üretimi ve uygulanmasını, toplumsal katılımı, küresel duyarlılığı, konuların bütünleştirilmesini ve öğrenci katılımını temel alan öğretim stratejileriyle zenginleştirilmiş, tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilimlerin içerik temeline oturtulmuş, daha sevimli bir sosyal bilgilerin oluşturulmaya başlanacağını ileri sürmektedirler. Bu reformcular önerilerini şu varsayıma dayandırmaktadırlar.

Mc Gowan, T.; Guzzetti, B. (1991). Promoting social studies understanding through literature-based instruction. Social Studies, 82(1), 16-22 adlı makalenin çevirisidir.

Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimini zenginleştirme bağlamında roman, mitoloji, biyografi, drama gibi edebi eserlerin yer aldığı “iyi anlatılan bir öykü” olmalıdır (Crabtree ve Ravitch, 1988, Downey, 1986, Hartoonson ve Laughlin 1989, Ulusal Komisyon, 1989).

Gittikçe çoğalan bir oranda sosyal bilgiler eğitimcileri, edebi çalışmaların alanın öğretimine önemli katkılarına olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. Son yıllarda birçok eyaletin eğitim programı rehber ilkelerinde, özellikle ilköğretimde, edebiyat ve sosyal bilgiler arasındaki güçlü ilişki vurgulanmaktadır. Ders kitabı yayıncıları kitaplarına edebi parçalardan örnekler koymaya başlamışlardır. Editörler yöntem kitaplarını değerlendirirken sosyal bilgiler-edebiyat ilişkisini vurgulayıp vurgulamadıklarını önemli bir ölçüt olarak ele almaktadırlar (Brabant, 1989, Johnston, 1989). Bilimsel toplantılarda edebi kitapların sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması ile ilgili bildiriler gittikçe artmaktadır.

Sosyal bilgiler - edebiyat ilişkisi güncel bir konu olmakla birlikte, mesleki literatürde çok eskiden beri var olan bir konudur. Bir eğitim filozofu olan Sohan Friedrich Herbart, 19. yüzyılın başlarında, öğretmenlerin çocuklarda olumlu sosyal tutumlar geliştirmek için tarihi, edebiyatla ilişkilendirmeleri gerektiğini belirtmiştir (Aktaran Rippa 1988). Henry Johnson, İlköğretim ve Ortaöğretimde Tarih Öğretimi (1925) kitabında, edebi kaynakların çocukların geçmişi anlamalarında çok önemli katkıları olacağını söylemiştir. 1929’dan günümüze 160’ın üzerinde kaynak, ticari kitapların sosyal bilgiler eğitimini nasıl zenginleştirebileceği hakkında bilgiler ve yollar içermektedir (McGran ve Sutton , 1988).

Uzun zamandır gündemde olmasına karşın, edebiyat - sosyal bilgiler ilişkisi büyük oranda derinliğine araştırılmamıştır. Son yıllarda yapılan bir araştırma, ticari kitapların etkili kullanımı ve sosyal bilgilerdeki öğrenmeye nasıl ve hangi yönlerden katkı yaptığına ilişkin çok az araştırma sonucu olduğunu göstermiştir (McGovonve Sutton, 1988). Ulusal Fen Bilimleri Kurumu ve Eğitsel Ürünler Bilgi Enstitüsü tarafından yapılan tarama araştırmalarda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kitabı dışında çok az yazılı materyal kullandıklarını ortaya koymuştur (Patrick ve Hawke, 1982). Araştırmacılar, ders kitabının çok yoğun kullanımının ek materyallere yer bırakmadığı görüşündedirler (Woodward, Elliott ve Nogel ,1986).

Araştırmaların ortaya koyduğu gereksinimlere yanıt olarak, öğretmenleri sosyal bilgiler ticari kitaplar bağıntısının sosyal bilgiler eğitimi açısından doğurguları konusunda bilgilendirmek istiyoruz. Ayrıca bu yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde kalıcı olmasını da ümit ediyoruz. İlk önce sosyal bilgiler dersinde, özellikle ilköğretim ikinci devrede, sosyal bilgiler öğretimine ticari kitapların katkısının gerekçelerini sunmak istiyoruz. İkinci olarak, bu öğretim yaklaşımının etkili uygulanabilmesi için kılavuz ilkeler sunuyoruz. Ayrıca uygun ve çekici ticari kitapların bulunabileceği kaynakları da belirtiyoruz.

Sosyal Bilgilerde Ticari Kitapların Kullanımına İlişkin Gerekeçe

Sınıf gözlemleri, öğretmenlerle görüşmeler, meslekî deneyim ve sağduyu sosyal bilgiler öğretiminde edebî eserlerden yararlanmanın nedenlerini beş başlık altında toplayabileceğimizi önermektedir. Literatürde sosyal bilgiler - edebiyat ilişkisini inceleyen araştırmalar az olmasına karşın, alanla ilgili dikkatli bir literatür taraması bu gerekçeleri desteklemektedir.

Burada “ticarî kitap” kavramı ders kitabı olmayan, nitelikli herhangi bir biyografi, tarih, roman, şiir, drama ve bilgi kitabı gibi edebi yapıtı içermektedir. Ticari kitap kullanma kavramı, öğretim kaynağı olarak hem sosyal bilgiler ders kitaplarına ek kullanımı hem de onların yerine kullanımı anlamına gelmektedir. Ticarî kitap kullanımının sosyal bilgilerdeki kavramsal anlamayı geliştirmesinin gerekçelerini oluşturan beş neden aşağıda açıklanmıştır.

Düzey Farklılığı

Tahminlere göre, sınıflarda çocukların okuma düzeyi, bulunulan sınıftan iki sınıf geri veya ileri olabilmektedir (Holmes ve Anmon , 1985). Örneğin, sekizinci sınıf tarih dersinde bazı çocukların okuma düzeyi beşinci sınıfın düzeyinde olabileceği gibi, bazı öğrencilerin okuma düzeyi de on birinci sınıfın okuma düzeyine denk olabilmektedir. Sınıfa getirilen çeşitli düzeylerdeki ticari kitaplar, çocuklara kendi okuma düzeyine uygun daha rahat okuyabilecekleri materyal sunmaktadır.

Öğrencilerin kendi okuma düzeylerine uygun sosyal bilgiler materyalleri okumalarının önemli faydaları vardır. Öğretmen, sosyal bilgiler konularını çocukların düzeyine uygun ticarî kitaplardan yararlanarak anlamalarını sağlayabilir.

Öğrenciler okuma düzeyleri ilerledikçe ve bağımsız birer ticari kitap okuyucusu olduklarında ders kitabından sesli okuma ya da öğretmenden dinleme yerine, kendi kendilerine bilgiye ulaşabilir ve öğrenebilirler. Böylelikle sınıfta kavramların uygulanabilmesine ilişkin etkinliklere, projelere, rol oynama ve benzetişim gibi etkinliklere daha fazla zaman ayrılabilir (Memory ve Mc Gavon, 1985).

Öğrenciler kendilerini bu tür etkinliklere, zengin düşüncelerle dolu edebi yapıtları okuduktan ve hazmettikten sonra ders kitabından okumaktan daha çok hazır hissedebilirler.

İlgi

Sürekli öğrenen insanlar olarak deneyimlerimiz, öğrencilerin çok iyi bir ders kitabı da olsa, eline alıp gece yatağında kıvrılarak okumadığı yolundadır. Ders kitapları genellikle yatakta okunabilecek, dinlenme ve eğlenme amaçlı bir okuma için yeterince çekici değildir. Bir eleştirmen sosyal bilgiler ders kitaplarını, gerçekte çok sıkıcı, mesaj ya da anlamın anlaşılmasını güçleştiren, birbirinden kopuk bilgiler bütünü olarak eleştirmektedir (Sewall, 1988).

Diğer yanda ticarî kitaplar ders kitaplarından genellikle daha ilgi çekici ve zevk vericidir. Bu edebî yapıtlar, bir yazar ya da ekip tarafından bir öyküyü anlatmak için yazılmış, bir kişiyi ya da konuyu anlatan odaklanmış projelerdir.

Ticarî kitap yazarları, yazı sitili ve formatı seçmede ders kitapları yazarlarından daha özgündür. Onlar eserlerinde rahatlıkla mizah kullanabilir, olayları

öyküleştirebilir ya da sanat yapıtları kullanabilir. Bunlar genellikle ders kitaplarında bulunmaz. Okuma sürecinde zevk ve ticarî kitap birleşerek, çocuklara konulardan sadece bilgi edinilemeyeceği, aynı zamanda zevk de alınabileceği mesajını verir (Chan, 1979).

Geniş Kapsamlılık

Araştırmacılar ders kitaplarını, çok fazla kavram içerdiği (Hurd, 1970) ve bu kavramları çok ayrıntılı açıklamadığı, sadece tanımlayarak listelediği için eleştirmektedirler (Won ve Caltee, 1988). Ayrıca ders kitaplarındaki içeriğin öğretim amaçlarıyla çok fazla ilişkilendirilmediği, öğrencilerin ön bilgileri bildiği varsayımıyla, olayları anlamak için gerekli ön bilgileri kapsamadığı eleştirileri de yapılmaktadır (Beck ve Mckeown, 1988). Sonuç olarak, ders kitapları yeni içeriğin anlaşılması sürecinde öğrenciye adım adım kılavuzluk yapamamaktadır. Öğrenciler ders kitaplarında okudukları bir kavram hakkında düşünmeye zaman kalmadan, kitap bir başka kavrama geçmektedir (Caltec, 1987). Ders kitaplarının aksine Wons ve Calfee'nin (1988), araştırmaları ticari kitapların öğrencilerin düşünceleri kavrayabilmeleri için kavramlar arası ilişkiyi daha iyi sağladığını göstermiştir. Bu araştırmacılar ayrıca, öğrencilerin ticari kitapları okuduktan sonra kendi sorularına daha iyi yanıt verebileceklerini de bulmuşlardır.

Uygunluk

Okuma araştırmalarında elde edilen en net sonuçlardan biri, okunan metnin algılanmasında ön bilginin etkisidir (Alvermann, Smith ve Readance, 1985; Morr ve Gromley, 1982). Öğrenciler günlük yaşam deneyimlerini ve öğrenilecek kavramla ilgili ön bilgilerini ilişkilendirdiklerinde yeni bilginin anlaşılması kolaylaşmaktadır. Ticari kitaplar bu süreçte öğrencilere, yaşamlarının içinden kavramlara gerçek örnekler sunarak yardımcı olabilmektedirler.

Vatandaşlık

Sosyal bilgilerin edebiyatla birleştirilmesini gerektiren son neden, sosyal bilgilerin temel amacı olan vatandaşlık eğitimidir. Bilgili, etkin vatandaşlar olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için öğrenciler eleştirel olarak okuma ve düşünme becerisine gereksinim duyarlar. Bununla birlikte "Eğitsel Gelişimin Ulusal Değerlendirmesi" araştırmacıları (1984, 1988), liseyi bitiren gençlerin çoğunluğunun etkili sosyal kararlar verebilmesi için gerekli üst düzey düşünme ve okuma becerilerinden yoksun olduklarını göstermektedir. Sonuç olarak, öğrenciler bir adayın görüşlerinin özetlendiği gazeteleri okuyarak, kime oy vereceğine karar verme gibi vatandaşlık görevlerini yerine getirmede güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Eleştirel düşünme ve anlama yetersizliklerini gidermek için her derde deva bir ilaç olmamakla birlikte, ticarî kitaplar yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için güçlü bir araçtır. Örneğin öğrenciler, iç savaşla ilgili bir tarihî romanı okuduktan sonra, Lincoln'un biyografisi hakkında bilgi edindikten sonra ve savaşla ilgili detaylı fotoğraflı yazıları okuduktan sonra iç savaşı daha iyi anlayabilirler. Çocuklar Kolombus'un keşif gezileriyle ilgili farklı ticarî kitapları okuduktan sonra, farklı

görüşlerin tarihî olayı nasıl şekillendirdiğini daha iyi anlayabilir. Bir konu hakkında çocukla ilgili ticarî kitapları eleştirel olarak okumaları, bu bilgileri analiz etmeleri, onun doğurgularını düşünmeleri ve bunlara bağlı olarak toplumsal kararlar vermeleri sağlanabilir.

İnsanların yaşamı ve ilişkileri ile ilgili edebî yapıtları eleştirel olarak okuyarak, sosyal bilgiler öğrenci ve öğretmenleri düşünen, bilgili bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını yerine getirmenin araçlarını kazanabilirler. Etkili vatandaşlığı geliştirmek için nitelikli ticarî kitaplardan daha iyi bir öğretim kaynağını düşünemiyoruz. Edebî çalışmalar insanların yaşam koşulları hakkında kavramsal bilgileri içerir ve beceri geliştirme deneyimleri için mükemmel anlamlı bir içerik oluşturur. Birçok nitelikli ticarî kitap, güçlükler karşısında ayakta durabilen ve zor kararları verebilen kahramanları konu edinir. Ders kitaplarından daha ayrıntılı ve daha yoğun olarak, yaratıcı bir öğretmen ticarî kitapları, bilgiyi işleme, başkalarının görüş açılarını inceleme, görüşleri gerçeklerden ayırma ve problem çözme gibi vatandaşlık yeterliklerinin kazanımında bir kaynak olarak kullanılabilir.

Ticarî Kitap – Sosyal Bilgiler İlişisini Gerçekleştirme

Öğretmenleri edebiyat temelli bir yaklaşıma yöneltmeden önce, öğretimi planlamanın daha pragmatik bir yönüne değineceğiz. Neyin niçin yapılması gerektiğini bilmek gerçekten çok önemlidir. Bir görevin daha iyi nasıl yerine getirilebileceğini bilmeksizin yapılan çalışmalar zaman kaybına neden olabilir.

Öğretmenlerin edebiyat temelli sosyal bilgiler etkinliklerini planlarken göz önüne alınması gereken dört önemli nokta vardır: Nitelikli bir ticarî kitap seçme, içeriği öğrencilere sunma, öğrencilerin bu kitaplar aracılığıyla öğreneceği sosyal bilgiler konularını belirleme ve ticarî kitap kullanımının kapsamını belirleme.

Sunulan rehber ilkelere pratiklik kazandırmak için, örnek bir ticarî kitabın, Rylant'ın “Ben Dağlarda Gençken” (1982) beşinci sınıf sosyal bilgiler programıyla nasıl ilişkilendirilebileceği de gösterilmektedir. Rylant ve kitabın resimlerini yapan Diane Gorde, bundan 20-30 yıl önce Appalachian dağlarında yaşayan büyükanne ve büyükbabasının yanında bir yaz geçiren küçük bir kızın yaşamını anlatmaktadır. Genç öykücü güneydeki yemek pişirme biçimini ve dini vaftiz ayinini anlatmaktadır. Küçük kız öğleden sonraları yüzme havuzunda yüzüşünü ve küçük kır bakkalının kokusunu anımsamaktadır. Her şeyden öte, bu genç öykücü dağdaki yaz günlerini dolduran güvenli ve sevgi dolu atmosferi canlandırmaktadır. Rylant'ın yazısı ve Goode'nin resimleri çoğu Amerikalının yaşadığından daha arkadaşça, daha sakin bir ortamı öykülemektedir.

Nitelikli Kitapları Seçme

Birkaç nedenden dolayı, sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersindeki öğrenmeyi zenginleştirmek için örnek ticarî kitaplar kullanmalıdırlar. Tipik olarak nitelikli yapıtlar, iyi araştırılmış, kalıp yargılardan arınmış, yanlış bilgi vermeyen yapıtlardır. Örnek kitaplar, sosyal bilgilerle ilgili kavramların canlı örneklerini sunar, önemli konuları içerir ve öğrencilerin yanıtlaması gereken etik sorular içerir. Bu kitaplar sosyal bilgiler içeriğinin uygulanması için gerçek ve anlamlı senaryolar sağlar.

“Ben Dağlarda Gençken” kitabı örnek bir kitapta bulunması gereken özellikleri taşımaktadır. İlk olarak, kitap sanatsal olarak yazılmıştır. Dil düşünceye akmakta ve öykü okuyucuyu sarmaktadır. Birçok ortaokul öğrencisi kitabı sadece okunabilir değil aynı zamanda kolay anlaşılabilir bulmaktadır. Rylant ergenlik öncesi çocukların yaşamlarının içinde olan ve ilgilerini çekecek konuları işlemektedir (Örn. İlgi, akrabalık, büyüme vb.). Yazı ve resimler net ve anlaşılabilir önemli sosyal bilgiler kavramlarını içermektedir (Örn. aile, dağlık bölge vb.). Yapıt belirgin olarak bir yer ve zaman belirtmektedir (1950 öncesi Appalachia). Aksi halde öğrenciler öyküde kaybolabilirler.

Öğretmenler nitelikli ticarî kitapları taramak için haftalarca değerli zamanlarını harcamak zorunda değillerdir. Sosyal bilgilerle ilgili kitapların listesini içeren birçok kaynak vardır. Yerel halk kütüphanelerindeki çocuk kitapları uzmanları ya da okullardaki medya uzmanları yazar adı, kitap adı ya da konuya göre çeşitli taramalar yapabilirler. Örneğin Rylant’ın kitabı, “Dağda Yaşam Nasıldır” ile ilgili bir öykü nasıl bulabiliriz sorusunun kütüphaneciye sorulmasıyla bulunmuştur.

Kütüphanecilere ek olarak, diğer bazı kaynaklar da sosyal bilgilerle ilgili nitelikli kitapları bulmamıza yardımcı olabilir. Örneğin, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyinin yayın organı olan “Sosyal Eğitim” dergisi her nisan ayında sosyal bilgiler alanıyla ilgili çocuklara yönelik önemli ticari kitaplar kataloğu yayınlamaktadır. Bu katalog “Çocuk Kitaplarıyla Amerika (Mayıs, 1986 ve Mayıs 1988) serisinin iki baskısı yanında “popüler okunanlar – tarihi roman ve öykü” serisini de kapsamaktadır (Mart1, 1988 sayısı). Katalog ayrıca (Ağustos, 1988) bir listeler listesi olan ve özel konulara göre (göç, öz benlik sayısı vb.) kitapları bulmayı kolaylaştıran, derginin eski sayılarında yayınlanan listeleri içeren “Çocukların Özel Listeleri ve Özellikler” serisini de içermektedir.

Sosyal bilgilerle ilgili ayrı bir bölüm içermesine rağmen “Okuyan Öğretmen”in her Ekim sayısında da “Çocukların Seçenekleri” adı altında nitelikli kitapların bir listesini sunmaktadır. Ek olarak, Kaliforniya Sosyal Bilgiler programının ek materyallerinin kısa özetli bibliyografyası da Kaliforniya Eyaleti Eğitim Bürosundan ısmarlanabilir.

Kitapların Çocuklara Sunumu

Nitelikli bir kitabı seçtikten sonra, öğretmen onun içeriğini ortalama 25-30 kişiden oluşan öğrenci grubuyla paylaşmak zorundadır. Bu konu, seçilen kitapların çocuklara bireysel olarak okutturulmasıyla kolayca çözülebilir gibi görünmektedir. Ancak örnek uygulamalar açık ve net bir şekilde göstermektedir ki, bu uygulama en iyi strateji değildir. Sınıf mevcudu kadar sayıda kitabın alınması bile ekonomik açıdan bir sıkıntı yaratmaktadır. Herkes için yeterince sayıda kitap alınsa bile, yazar kitabını gördüğünden daha zor ve karmaşık yazmış olabilir. Her çocuğun, yazarın mesajını net bir şekilde anladığını hiçbir öğretmen garanti edemez.

“Ben Dağlarda Gençken” gibi bir kitabı çocuklara sunmak için yaratıcı seçenekler oluşturulabilir. Öğretmen 5 ya da 6 öğrenciden oluşan okuma ekipleri oluşturabilir ve bu gruplar kubaşık bir şekilde kitabı okuyabilirler. Yirmi-otuz kitabı bulmak ve almak belki de zordur ama 5-6 kitap daha kolay edinilebilir. Üst, orta ve

düşük okuma düzeyindeki çocukları aynı gruba koyarak çocukların birbirleriyle yardımlaşmaları ve böylece okuma güçlüğü ikilemini yenmeleri sağlanabilir. Bir diğer seçenek olarak, öğrencilere bireysel okumaları için kitaplar dağıtılır ancak okuma güçlüğü olanlara okuma kılavuzu, öykü özeti, öğrencilerin doldurduğu okuma kasetleri ek materyal olarak dağıtılır.

Belki de en etkili seçeneklerden biri, öğretmenin kitabı tüm sınıfa sesli okumasıdır. Öğrenciler öyküyü sesli olarak dinlemelerinin yanında, anlamadıkları yerlerde soru sorma ve yorum yapma olanağını da kazanmış olurlar. Rylant'ın kitabı gibi resimli bir kitap bir derste okunabileceği gibi, daha uzun kitaplar daha uzun sürelerde okunabilir.

Ticari bir kitap seçildikten ve öğrenciye sunulduktan sonra, öğretmenin kitapta anlatılanları sosyal bilgiler konularıyla ilişkilendirmesi ve kitaptaki anlatılanların çocuğun sosyal bilgilerde edindiği bilgilere nasıl katkı sağlayacağını belirlemesi gerekir. Ayrıca, kitabın sosyal bilgiler programı ya da ilgili ünitesi içindeki rolü de belirlenmelidir. Birçok sosyal bilgiler öğretmeni sosyal bilgiler – edebiyat ilişkisinin bu boyutunu zor bulmakta ve daha kolay, doğrudan stratejileri benimsemektedirler. Bir ticari kitap, sosyal bilgiler konu ve amaçlarına ilişkin birçok bilgiyi kapsayabilir, ancak bu bilgiler, öğretmenin kullanımı için açık bir şekilde, altı çizilip sunulmamıştır. Ticari kitaplar birçok etkinlik içermesine karşın, davranışsal amaçlar, ders planı, öğretmen kılavuzu gibi öğretimsel öğeler vermemektedir. Sonuç olarak, bir ticari kitabın eğitsel işlevi, büyük ölçüde onu kullanan öğretmenin yaratıcılığı ve becerisine kalmaktadır.

Büyük bir heves ve yaratıcılıkla, öğretmen Rylant'ın kitabı gibi bir kitabı açabilir ve öğrencilerin başka yerde kazanamayacakları sosyal bilgiler kavramlarını tanıtabilir. “Ben Dağlarda Gençken” kitabı, resim ve metinler aracılığıyla Appalachian bölgesi hakkında hiçbir ders kitabının sunmadığı zengin ve detaylı bilgileri sunabilir. Çocuklar dağda yaşayan insanların ne yediğini, nasıl giyindiğini, boş zamanlarını nasıl harcadıklarını keşfedebilir. Onlar dağlık bölgedeki bir okulu ve bir dini toplantıyı zihinlerinde canlandırabilirler.

Bu bilgileri pekiştirmek için, öğrenciler öyküdeki olayları dramatize edebilir. Günlük yaşamın bazı özelliklerini resimleyebilir ya da Rylant'ın dağına hayali bir geziden, eve kartpostal atabilirler.

Rylant tarihi bir dönemin durumunu etkili bir şekilde aktarmaktadır. Öğrenciler onun kitabını okuduktan ya da dinledikten sonra, 1950'ler öncesi Amerikan yaşamını bir ders kitabından öğreneceklerinden daha iyi öğrenebilmektedir.

Bu bilgilerle ilgili öğrencilerde eleştirel düşünme becerileri geliştirmek için öğretmenin şu etkinliği yapması önerilmektedir. Tahta ortadan ikiye bölünmelidir. Birinci bölümün başına “Kırk Yıl Önce Amerika” yazıp, kitaptan 40 yıl öncesine ilişkin Amerikan yaşamıyla ilgili bilgiler yazılmalıdır. İkinci bölüme ise “Bugünkü Amerika” yazıp, bugünkü yaşamla ilgili bilgiler yazılmalıdır. Daha sonra, tahtadaki bu iki tablo karşılaştırılıp, farklı zaman dönemleri arasındaki farklılıklar ve benzerlikler ortaya konmalıdır.

“Ben Dağlarda Gençken” kitabında geçen bazı terimler sosyal bilgiler kavramlarının anlaşılmasında da kullanılabilir. Büyük anne-baba ve çocuk modeli “aile” akraba, ilgilenme gibi kavramların somutlaştırılmasını sağlar. Ayrıca kitap,

dağlık bölge, kırsal ve Appalachia gibi coğrafî kavramları somutlaştırmaktadır. Öğretmen bu kavramları tahtaya yazabilir ve öğrencilerde bu kavramların özelliklerini beyin fırtınası yoluyla sıralayabilirler (Johnson ve Pearson, 1984).

Daha sonra öğrenciler kavramların tanımlarını yapmayı deneyebilir ve bunları sosyal bilgiler ders kitaplarında sunulan bilgilerle ve kendi deneyimleriyle karşılaştırarak test edebilirler.

Ticarî Kitap Kullanımının Kapsamını Belirleme

Nitelikli ticarî kitapların sosyal bilgiler için eğitsel değerinin olduğunu varsaydığımızda, hala yanıtlanmamış bazı önemli sorular kaldığı görülmektedir. Öğretmenler hala edebî çalışmalarını programın neresine koyacaklarını merak edebilirler. Onlar yalnızca zenginleştirme amacıyla mı kullanılmalı, yoksa ünitelerin temelini mi teşkil etmelidir? Bu materyaller en etkili nasıl kullanılmalıdır.

Edebiyat sosyal bilgiler programı içine, öğretim durumuna bağlı olarak çeşitli şekillerde kaynaştırılabilir. Öğretimden sonra, ticarî kitap öğretilen becerinin geliştirilmesi için zenginleştirme etkinliği olarak sunulabilir. Örneğin bir öğretmen, harita ölçeği konusundaki bir dersi, öyküde geçen yer ile kendi yaşadığı yerin haritasını çizdirerek zenginleştirebilir. Bir başka öğretmen, öğrettiği ünite ile ilgili sesli okumak için bir öykü kitabı seçebilir. Okumadan önce öğretmen, etkin dinlemeye neden oluşturma amacıyla sosyal bilgilerle ilgili sorular sorabilir, okuma sırasında da öğretmen ara vererek, ünite ve öykünün ortak noktalarıyla ilgili konu ve düşüncelerde kısa tartışmalar yapabilir.

Öğrenciler küçük gruplara ayrılarak ünite ile ilgili bir ticari kitap okumaları ve düşüncelerini tüm sınıfa aktarmaları sağlanabilir. Örneğin, altıncı sınıflar Rus ekonomisiyle ilgili bir konuyu öğrenecekleri zaman, bir araştırmacılar grubu ders kitabındaki konuları, daha ayrıntılı ve daha kapsamlı araştırarak sınıfa sunabilir. Bir ünite, ticarî bir kitaptan alınan özel pasajlara dayalı olarak periyodik etkinliklerle de zenginleştirilebilir. Kişilerarası çalışmayı daha iyi anlayabilmek için, öğretmen ara sıra üniteyi keserek, öyküdeki karakterlerin duygusal durumlarının yer aldığı etkinlikler düzenleyebilir.

Geleneksel bir üniteden hemen sonra üniteye sunulan kavram ve becerileri pekiştirmek için edebî yapıtlara dayalı bir küçük ünite de oluşturulabilir. Amerika'da dağlık bölgeler konusu ders kitabına bağlı olarak işlendikten sonra, öğretmen "Ben Dağlarda Gençken" kitabına bağlı olarak küçük etkinlikler hazırlayabilir. Bir başka öneri, ünite işlenirken üniteyle ilgili ticarî kitaplar bir masa üzerine dizilebilir. Öğrenciler ilgilerine göre bu kitapları seçerek, üniteye edindikleri bilgileri genişletebilirler.

Sonuç

Açıkça söylemek gerekirse, sosyal bilgiler ile edebî yapıt ilişkisinin satış temsilcileri durumuna geldik. Israrla bu yaklaşımın eğitsel değeri olduğunu ve kavramsal anlamayı geliştirdiğini savunuyoruz. Ayrıca, sosyal bilgiler - edebiyat ilişkisinin günümüzde sosyal bilgiler reformcuları tarafından savunulan yeni sosyal bilgiler kavramıyla da uyum içinde olduğuna inanıyoruz. Ticarî kitaplar, önemli

düşüncelerin oluşmasını ve uygulanmasını sağlayıcı ve eleştirel düşünmeyi geliştirici etkinlikler sunar.

Eğer, öğretmenlerin sosyal bilgiler ile ticarî kitaplar kaynaştırmasını sağlayacak yolları araştırmaları konusuna yeterli ilgi duymalarını sağlayabildiysek, bilgisayarımızı başarı duygusuyla dinlenmeye bırakabiliriz.

Kaynaklar

- Alvermann, D.,L.C. Smith, and J.E. Readance. (1985). Prior knowledge activation and the comprehension of compatible and incompatible text. **Reading Research Quarterly** 20: 420-36.
- Arizona State Board of Education. (1988). **Arizona social studies essential skills**. Phonix, Ariz.: Arizona Department of Education.
- Beck, I.J.,and M.G. McKeown. (1988). Toward meaningful accounts in history texts for young learners. **Educational Researcher** 17: 31-39.
- Brabant, S. (1989). Personal interview with a representative of Wadsworth Publishing. Conducted at the meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.
- Calfee, R.C. (1987). **The role of text structure in acquiring knowledge**. Final Report to the U.S. Department of Education (Federal Program Number 122B). Palo Alto, Calif.: Stanford University, Text Analysis Project.
- Chan, J. (1979). **Tradebooks: Uses and benefits for content area teaching**. (Eric document reproduction service No. ED 189 578).
- Crabtree, C., and D. Ravitch. (1988). **History-social science framework for California public schools kindergarten through grade twelve**. Sacramento: California State Department of Education.
- Downey, M. (1986). Time, space, and culture. **Social Education** 50: 490-501.
- Edelsky, C. (1989). **A critique of content study**. A panel presentation at the annual meeting of the National Council of Teachers of English, Baltimore.
- Hartoonian, H. M., and M. Laughlin. (1989). Designing a social studies scope and sequence for the 21st century. **Social Education** 53: 388-98
- Holmes, B., and R. Anmon. (1985). Teaching content with trade books: A strategy. **Childhood Education** 16: 366-70.
- Hurd, P. (1970). **New directions in teaching secondary school science**. Chicago: Rand-McNally.
- Johnson, D.D., and D.P. Pearson. (1984). **Teaching reading vocabulary**. 2d ed. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Johnson, H. (1925). **Teaching of history in elementary and secondary schools**. New York: The Macmillan Company.
- Johnston, J. (1989). Personal interview with a representative of Merrill Publishing. Conducted at the meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.
- King, D.C. (1987). Delay persists in social studies reform, but signs point to headway just ahead. **ASCD Curriculum Update** (August): 1-8.

- Marquand, R. (1988). The meaning of America: Is it 'up for grabs' in U.S. schools? **The Christian Science Monitor** (April 22): B1, B12.
- Marr, M. B., and K. Gromley. (1982). Children's recall of familiar and unfamiliar text. **Reading Research Quarterly** 18: 89-104.
- McGowan, T.M., and A. Sutton. (1988). Exploring a persistent association: Trade books and social studies teaching. **Journal of Social Studies Research** 12: 8-16.
- Memory, D.M., and T.M. McGowan. (1985). Using multilevel textbooks in social studies classes. **The Social Studies** 76: 174-79.
- National Assessment of Educational Progress. (1984). **The reading report card**. Princeton, N.J.: Educational Testing Service.
- National Assessment of Educational Progress. (1988). **Who reads best?** Princeton, N.J.: Educational Testing Service.
- National Commission on Social Studies in the Schools. (1989). **Charting a course: Social studies for the 21st century**. Washington, D.C.: National Commission on Social Studies in the Schools.
- Parker, W. (1989). Participatory citizenship: Civics in the strong sense. **Social Education** 53: 353-54.
- Patrick, J., and S.D. Hawke. (1982). Curriculum materials. In **Social Studies in the 1980s: A Report of Project SPAN**, edited by I. Morrisett. Alexandria, Va: Association for Supervision and Curriculum Development: 39-50.
- Ravitch, D., and C.E. Finn, Jr. (1987). **What do our 17-year-olds know?** A report on the first national assessment of history and literature. New York: Harper & Row.
- Rippa, S.A. (1988). **Education in a free society: An American history**. 6th ed. New York: Longman.
- Rylant, C. (1982). **When 1 was young in the mountains**. New York: Dutton.
- Sewall, G.T. (1988). American history textbooks: Where do we go from here? **Phi Delta Kappan** 69: 552-58.
- The University of the State of New York, State Education Department, and Bureau of General Education Curriculum Development. (1982). **K-6 social studies program**. Albany, N.Y.: The State Education Department.
- Wisconsin Department of Public Instruction. (1983). **Program improvement guide for social studies education in Wisconsin**. Madison, Wisc.: Department of Public Instruction.
- Wong, I., and R. Calfee. (1988). **Tradebooks: A viable supplement to textbooks in earth science**. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association.
- Woodward, A., d.L. Elliott, and K.C. Nagel. (1986). Beyond textbooks in elementary social studies. **Social Education** 50: 50-53.